Хамула Дмитро Валентинович,
старший науковий співробітник лабораторії психологічних, мистецтвознавчих та інших видів досліджень Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України, кандидат культурології

ДО ПИТАННЯ ОЗНАКІВ «ЗАКАМУФЛЬОВАНОЇ» ДИТЯЧОЇ ПОРНОГРАФІЇ У ФОТОМИСТЕЦТВІ ПРИ МИСТЕЦТВОНАВЧОМУ ДОСЛІДЖЕННІ ПРОДУКЦІЇ ПОРНОГРАФІЧНОГО ХАРАКТЕРУ

Ми вже мали нагоду говорити про проблему, яка сталася через скасування Закону України «Про захист суспільної моралі» та відсутність поняття «порнографія» і у новому Законі «Про медіа» та проблеми, які постали перед мистецтвознавцями у «Методиці дослідження продукції порнографічного характеру», де прописано, що «Дитяча порнографія – зображення в будь-який спосіб дитини чи особи, яка виглядає як дитина, задіяної в реальній або змодельованій відверто сексуальній поведінці, або будь-яке зображення статевих органів дитини в сексуальних цілях» [3, с. 375]. Науковцями ОНДІСЕ проводиться «Розробка методики проведення комплексної психолого-мистецтвознавчої експертизи дитячої порнографії», № держ. реєстрації теми: 0122U000933) у рамках якої здійснюється вивчення творчості сучасних фотомитців. Результатом цієї наукової роботи є створення методики дослідження продукції дитячої порнографії, особливо тої, яка є «закамуфльованою», тобто такою, яку виявити складно, оскільки вона не є самоочевидною, проте такою, яка вкладається у рамки визначення відверто змодельованого сексуального образу дитини, що виявляється у масовому мистецтві.

Як виявляється, іноді діяльність таких митців можна вважати такою, що підпадає під дану заборону, оскільки у цій масовій поп-культурі досить часто трапляється образна сексуальна об`єктивація дітей і вона є неприйнятною, оскільки поширення таких образів у журналах, соцмережах, рекламі та ін. призводить до того, що дівчата (вони найчастіше зустрічаються у досліджуваному контенті), як вважають психологи, поступово починають сприймати себе, як сексуальні об’єкти. У випадках невідповідності своєї зовнішності популярним стандартам краси у дітей починає розвиватися почуття тривожності, причини якого не можуть багнути спантеличені батьки. Дитина починає себе постійно оцінювати з точки зору не дитини, а як би дорослої людини, частіше – дорослої, сексуально привабливої

жінки, якій притаманна певна поведінка, жести, погляди та певний одяг [1, с. 102]. Тобто все те, що не має жодного відношення до ознаків психічно здорового дитинства. Ці психічні процеси протікають у той час, коли психіка дитини укорінена в певний топос дитинства, який має зовсім інші маркери. Саме тому більшість психологів виділяють поняття «культури дитинства». Нині є сподівання, що тенденція відродження вітчизняної ідентичності, що передбачає дбайливе відношення до ***культури дитинства***, сприятиме формуванню захисних механізмів, направлених на захист дитини та протидії поширенню ***«закамуфльованої» дитячої порнографії***.

Виконавець цієї роботи провів іконографічний аналіз творчості художників починаючи із доби Ренесансу і до сьогодні, аби максимально неупереджено простежити та виявити ті ознаки, які можна буде покласти у фундамент розробки методики. При проведенні цієї роботи ми спиралися на загальнонауковий мистецтвознавчий метод, запропонований у свій час Е. Панофським [4, с. 43-57]. Також у роботі використовуються методи, що поєднують в собі принципи порівняльного стилістичного та іконографічного аналізу. Особливу увагу виконавець роботи приділив творчості Караваджо та його кола. Цей аналіз дозволив виявити тенденції західноєвропейського образотворчого мистецтва, які досі впливають на світогляд сучасних митців. Нам вдалося простежити та виявити на конкретних прикладах певну фізіологічність у багатьох напрямках сучасного мистецтва, які таким чином підживлюють падіння культури. Ця тенденція фізіологійності у мистецтві не є новим явищем. Порівняння на прикладі творчості західноєвропейського митця Грюневальда та іконописця Діонісія, яких ми обрали у якості маркерів, як таких митців, що творили приблизно в один і той же час, а саме на межі і на початку XVI ст., дало основу для думки, згідно якої сучасне тяжіння до відвертості, певної фізіологійності у контемпорарі-арт є закономірним [2, с. 307].

Формулювання критеріїв порнографічного зображення неповнолітніх, не співвіднесене належним чином із внутрішньою віковою градацією неповноліття, залишає сегмент для поширення особливого роду «закамуфльованої» дитячої порнографії. Виправити ситуацію можливо при виведенні за нормативні та правові рамки тих художньо-образних систем, смисли яких вибудовуються на сексуально-еротичних засадах за участю неповнолітніх. Для цього необхідно додатково позначити кордон, нижче якого кримінально караються не тільки матеріали, що містять порнографічні ознаки, але й ті матеріали, в яких використовуються зображення дитини, як

сексуально-еротичного об'єкту (відверто змодельований сексуальний образ дитини).

Так, більшість сучасних фотоблогерів, які створюють свій творчий контент, який ми можемо відносити до дитячої порнографії, часто відштовхуються від своїх попередників, яких було досить багато в XIX та на початку XX ст. До таких фотомитців треба відносити О.Г. Рейландера (1813-1875), Ч. Доджсона (Льюїс Керрол, 1832-1892), Д.М. Кемерон (1815-1879), М. Сатклiфа (1853-1941), та ін. Ми вже наводили паралелі між серією світлин сучасних фотоблогерів із дівчинками, зі схрещеними руками та старовинними фотолистівками початку XX ст. [3, с. 376, рис. 1-3; 1, с. 102]. Безсумнівно, це талановиті митці не тільки свого часу, але багато їх робіт мають яскраво виражену еротизовану іконографічну та семантичну навантаженість образності. Діти у спідній білизні, із оголеними частинами тіла, особливо плечиками, грайливими поглядами, не притаманними для дитячого віку постатями. Особливо це простежується у тих роботах, де ми бачимо постановочні пози та жести дітей, які явно були зрежисовані фотомитцем, оскільки для дитячого віку притаманні зовсім інші пози, рухи, погляди. Дитячі жести характеризуються певною безпосередністю, деякою незграбністю, в них немає певної плавності та багатьох шаблонних рис, які притаманні еротичним репрезентативним позам та постановкам фігур, які, нажаль, часто зустрічаються у зображеннях дітей, які навмисно були відкоректовані митцем для підвищення привабливості таких композицій в очах основного споживача цього контенту, а саме – дорослих людей, частіше чоловіків. Так, окрім іншого відкривається проблема експлуатації дітей. У якості найвідомішого в історії випадку наведемо приклад фотороботи Сатклiфа «Водяні щури» 1886 р. Сатклiф сам розповідав про історію створення цієї роботи де мав місце підкуп дітей, кожному з яких він пообіцяв грошову винагороду [5, s. 7].

Виявлені ознаки «закамуфльованої» дитячої порнографії хоча і виглядають доволі простими, втім їх використання для ідентифікації зображень повинно проводитися дуже обережно. Кожний випадок має розглядатися всебічно, оскільки далеко не усюди зображення, скажімо, оголеного плечика, незвичних жестів, поглядів дитини може бути еротизованим і тем більше порнографічним зображенням.

Список використаних джерел

1. Журавльова М.О., Янов Д.М. Сексуалізація дітей та дитяча порнографія: проблеми експертної практики із визначенням «дозволеного» та «забороненого». Актуальні питання та перспективи

розвитку судової експертизи та криміналістики: матеріали міжнар. наук.-пр. конф. Одеса: 2021. С. 101-105.

2. Хамула Д.В. До проблеми походження фізіологійності у сучасному мистецтві / Зб. мат. Міжнар. н.-пр. конф. «Ароцкерівські читання та 105-річчя від дня народження М.В. Салтевського», Харків, 19 травня 2023 року. Харків, 2023. С. 306-308.

3. Хамула Д.В. Щодо проблеми виявлення «закамуфльованої» дитячої порнографії у творчості сучасних фотоблогерів при проведенні судово-експертного мистецтвознавчого дослідження продукції порнографічного характеру // Мат. IV Всеукраїнського форуму судових експертів (м. Львів, 7 червня 2024 р.) «Судово-експертна діяльність: збереження наукового та кадрового потенціалу в умовах воєнного стану». Одеса: Вид-во «Юридика», 2024. С. 375-378.

4. Панофский Э. Смысл и толкование изобразительного искусства / Пер. С англ. Симонова В.В. СПб.: Гуманитарное агентство "Академический проект", 1999. 394 с.

5. Hiley M. Biography // Frank Meadow Sutcliffe. New-York: Aperture, 1979. 93 p. (The History of Photography).

Членов Микола Володимирович,
викладач Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

БПЛА ЯК ДОДАТКОВИЙ ЗАСІБ ФІКСАЦІЇ ДОКАЗІВ

БПЛА вже давно використовуються в різних сферах життя людини, а в сфері криміналістики широке застосування дронів для аерофото-, відеозйомки як додаткового засобу фіксації слідчих дій отримало масове використання після початку збройної агресії рф проти України, коли масштабні руйнування цивільної інфраструктури, замінована місцевість, небезпека перебування слідчого безпосередньо на місці події, не дозволяють використовувати наземні технічні засоби фото-, відеозйомки для фіксації обставин вчинення воєнних та інших злочинів. Фото- та відеозйомка за допомогою БПЛА дозволяє точно, дистанційно та безпечно для оператора фіксувати на цифрові носії великогабаритні об’єкти, їх розміри, ознаки та стан на місці події, при цьому зекономити час та ресурси при необхідності огляду великих за площею територій для відшукання та фіксації криміналістично значимих об’єктів з різних висот, точок і ракурсів.

Використанням БПЛА, в комбінації з наземними засобами та методами знімання, значно прискорює та покращує фіксацію та візуалізацію обставин події злочину при проведенні огляду місця події в умовах воєнного стану.